

WAAROM DRONKEN DE BAAFSE MONNIKEN LIEVER WIJN DAN BIER?

Marc Hanson

Het grote belang van wijn in de Sint-Baafsabdij is zonder meer opvallend. Het klooster was nochtans gelegen in een landstreek waar wijn niet de gebruikelijke, streekeigen drank was. Dat was bier. Waarom dronken de Baafse en honderden andere monniken in de middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden dan toch vooral wijn? 's Morgens kwam er andere drank, gekookte koe- of schapenmelk en af en toe zuiver vruchtensap, op tafel.

Uit de Regel van Benedictus blijkt dat zijn volgelingen in het wijnland Italië uiteraard wijn dronken net als vroeger de Romeinen. Wijn is nauw verweven met de cultuur van Italië en van de Zuid-Europese landen in het algemeen. Het drinken ervan gebeurt vaak bij het eten en dat kan variëren van een eenvoudig stukje kaas, worst, brood etc. tot een copieuze maaltijd met meerdere gangen die dan worden 'overgoten'. Men wist al dat goed eten de negatieve werking van alcohol voorkomt of afremt. Onbedoeld zal de Regel het wijndrinken buiten Italië hebben gestimuleerd: als het daar mag, kan het ook 'bij ons'.

Wijn had een fijnere, meer complexe smaak dan water (te mijden!), melk of het dikwijls troebele bier. Dat werd niet gezien als alcohol, maar als een frisse, gezonde drank om de dorst te lessen, want drinkbaar water was de uitzondering. Daarom werd bier ook uit vrij grote kroezen van een halve liter en meer gedronken. Wijn werd, met mate gedronken, ook als gezond beschouwd, zeker als er bepaalde kruiden werden toegevoegd. Voor monniken die een ascetisch leven leidden, was wijn, die een licht exotisch tintje had, een van de weinige genots- en roesmiddelen. Tabak drong pas vanaf de tweede helft van de zestiende eeuw als genotmiddel door in West-Europa en dus ook in abdijen en kloosters. Warme dranken als koffie, thee en chocolade kwamen in Europa maar in de zeventiende eeuw in zwang, spiritualiën nog later.

Door het drinken van wijn onderscheidden de rijke monniken zich, net als de gehele welstellende bovenlaag, van het gewone volk dat het met (flets) bier moest stellen. De Baafse monniken konden de wijn bovendien gemakkelijk en relatief goedkoop, want tolvrij, betrekken uit echte wijnlanden als Frankrijk, Italië of het Rijnland. In 1169 kreeg de abdij van keizer Frederik I de toela-

ting om zestig karren rijwijn, van zestig vaten elk, tolvrij in te voeren, zodanig dat ze niet alleen genoeg voor zichzelf hadden, maar ook nog aan deloyale concurrentie in Gent konden doen. Ze konden de tolvrije 'overschot' immers onderhands verkopen of zelfs in een 'kantine'. Denk aan de Kantienberg bij Sint-Pieters. Bij de interpretatie van de soms in gidsbeurten verkondigde cijfers over het fantastisch hoge wijngebruik door de monniken, moet men daar rekening mee houden. De aangekochte wijn bewaarde ook veel beter en langer dan bier en melk. Bier brouwde de abdij vanaf het einde van de veertiende eeuw zelf. Het werd vooral gedronken door het dienstpersoneel, veel talrijker dan de eigenlijke monniken.

Daar kwam nog bij dat artsen, alchemisten en apothekers vanaf ca. 1100, in navolging van de Romeinse arts en autoriteit in zijn vak Galenus, gematigd wijngebruik begonnen aan te bevelen om de fysieke en geestelijke gezondheid te bevorderen, naast lichaamsbeweging, dutjes, frisse lucht enz. Dat was natuurlijk een extra argument in handen van de monniken die al eens een extra glaasje dronken. Had Jezus zelf water niet in wijn veranderd! Maar er werd ook voor gewaarschuwd dat overmatig drankgebruik een scala aan negatieve emoties kon losmaken: woede, vadsigheid, verdriet, kinderachtig gedrag etc. Buitensporig drankgebruik werd echter niet gezien als een verslaving, een ziekte, maar als een menselijke zonde, een moreel kwaad. De zonde was volgens de Kerk immers een deel van de zwakke menselijke natuur. Aan een volledige drooglegging voor monniken en geestelijken in het algemeen werd nooit gedacht. Erg verstandig blijkt nu, want oude en meer recente pogingen tot drooglegging in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Rusland hebben vooral desastreuze gevolgen gehad.